

3. กำหนดเวลาจำหน่ายให้แน่นอน
4. กำหนดวิธีการรักษาความสะอาดสถานที่

ปัญหาและอุปสรรคในการจัดบริการอาหารกลางวันแบบจ้างหรือให้ผู้อื่นมาขาย

นอกจากปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดจำหน่ายอาหารโดยตรง เช่น คุณภาพ ความสะอาด การควบคุมในด้านต่าง ๆ แล้ว โรงเรียนที่เลือกจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียนแบบนี้ ยังอาจพบปัญหาและอุปสรรคในด้านอื่น ๆ อีก เช่น

1. ถ้าหากสถานที่จำกัดจะใช้เกณฑ์อะไรมาตัดสินว่าใครควรจะมีสิทธิมาขาย
2. การควบคุมราคาอาจทำได้ แต่การควบคุมปริมาณและคุณภาพจะทำอย่างไร
3. ผลประโยชน์ตอบแทนที่จะเรียกเก็บจากผู้จำหน่ายอาหารมาขายจะเรียกเก็บหรือไม่และ

เท่าไร

ฯลฯ

การจัดบริการอาหารกลางวันแบบให้ผู้อื่นนำอาหารเข้ามาขายในโรงเรียนนั้น ถึงแม้ว่าจะเป็นวิธีที่สะดวกและนิยมปฏิบัติกันโดยทั่วไปก็ตาม แต่ก็ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ให้กับโรงเรียนในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับการควบคุมและแนวทางในการปฏิบัติ เพราะบางเรื่องยากในการดำเนินการ เช่น การควบคุมเรื่องคุณภาพของอาหาร เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดแนวปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งก่อให้เกิดความลำบากใจแก่ผู้บริหารเป็นอย่างยิ่ง

7.2.4.4 นักเรียนนำอาหารมารับประทานเอง

โดยปกติจะมีนักเรียนจำนวนหนึ่งนำอาหารกลางวันมารับประทานเอง ทางโรงเรียนอาจจะสนับสนุนหรือกระตุ้นให้นักเรียนนำอาหารมารับประทานเองให้มากขึ้น โรงเรียนต้องจัดสถานที่ให้ จัดบริการน้ำดื่ม น้ำใช้ตลอดจนวางมาตรการของการรักษาความสะอาด มรรยาทในการรับประทานอาหาร การรู้จักการแบ่งปัน โดยมีครูเวร เวรรักษาการณ์ ดูแล แนะนำ ควบคุมผลัดเปลี่ยนเวียนกันไป ซึ่งทางโรงเรียนอาจดำเนินการต่าง ๆ ดังนี้

1. จัดครูควบคุมดูแล และช่วยเหลือให้นักเรียนได้รับประทานอย่างถูกอนามัย เช่น ตรวจสอบว่า อาหารที่นักเรียนนำมา มีประโยชน์ต่อร่างกายและความสะอาดมากน้อยเพียงไร
2. เตรียมโต๊ะอาหารไว้ให้นักเรียน
3. เตรียมน้ำดื่ม น้ำใช้ไว้ให้นักเรียน
4. เตรียมที่เก็บภาชนะใส่อาหารของนักเรียนให้เรียบร้อย และปลอดภัยจากสัตว์และแมลงต่าง ๆ
5. ทำที่ล้างมือ ล้างจาน หรืออุปกรณ์ต่าง ๆ ไว้ให้

7.2.5 หน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน

การที่นักเรียนนำอาหารมารับประทานเอง นับว่าเป็นการแบ่งเบาภาระในการจัดการบริการอาหารกลางวันของโรงเรียนเป็นอย่างมาก แต่อย่างไรก็ตามผู้บริหารโรงเรียนก็ยังคงมีหน้าที่และความรับผิดชอบในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การจัดบุคลากรเพื่อคอยดูแลแนะนำ
2. จัดหาจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ สถานที่ เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่จำเป็น
3. กำหนดระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น มาตรการการรักษาความสะอาด กำหนดเวลารับประทานอาหาร
4. ให้บริการความรู้ แนวปฏิบัติ เกี่ยวกับการรับประทานอาหาร เช่น การเลือกอาหาร มรรยาทในการรับประทานอาหาร เป็นต้น

7.2.6 คุณประโยชน์ของการจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียน

เป้าหมายหลักของการจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียนไม่รู้ว่ารูปแบบใดก็ตาม คือ การจัดหาอาหารที่ดีมีประโยชน์ให้กับนักเรียน เพื่อให้เด็กนักเรียนมีสุขภาพอนามัยดี อันจะเป็นประโยชน์ทั้งส่วนตัวของนักเรียนเองและเป็นผลกระทบโดยตรงต่อการเรียนการสอน และความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติในส่วนรวมด้วยเกี่ยวกับคุณประโยชน์ของการจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียนนั้นได้มีสรุปไว้ต่าง ๆ กันดังนี้

ทวี ฤกษ์สำราญ (ทวี ฤกษ์สำราญ 2520 : 80) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดบริการอาหารกลางวันไว้ดังนี้

1. เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง
2. ให้ประโยชน์ทางด้านสุขภาพทั้งทางกายและทางจิตใจ โดยการจัดบริการต้องได้สัดส่วนตามหลักโภชนาการ
3. ให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา เช่น ทำให้นักเรียนมีความรู้ทางด้านวิชา คหกรรมศาสตร์ เคหศาสตร์ ความรู้ทางการบัญชี รับ-จ่าย เป็นต้น
4. ให้ความรู้ด้านอนามัยโรงเรียนและบุคคล เช่น การกำจัดเศษอาหาร สิ่งสกปรก นักเรียนมีโอกาสฝึกฝนด้านสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร
5. ทำให้นักเรียนมีความรู้ด้านสังคม เช่น ฝึกนักเรียนให้รู้จักสนทนา สังสรรค์ ทำตัวให้เข้ากับผู้อื่นได้
6. เป็นประโยชน์ในด้านความเป็นประชาธิปไตย การจัดบริการอาหารกลางวัน ช่วยฝึกหัดให้นักเรียนได้เรียนรู้หลักประชาธิปไตยบางอย่าง เช่น การเข้าแถวรับประทานอาหารตามลำดับก่อนหลัง เป็นต้น

วิธนา วีระไวทยะ (วิธนา วีระไวทยะ 2524 : 22) กล่าวว่า การจัดบริการอาหารกลางวัน ที่ถูกต้องตามหลักการจะก่อให้เกิดประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. เด็กนักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันที่ถูกต้องและเพียงพอกับความต้องการของร่างกาย ทำให้เจริญเติบโต มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ อันจะมีผลดีถึงการเล่าเรียนของนักเรียนอีกด้วย
2. เด็กนักเรียนได้รับความรู้ทางโภชนาการเพิ่มขึ้น และช่วยปลูกฝังการมีนิสัยการกิน ที่ถูกต้อง
3. ส่งเสริมทางด้านพัฒนาการจิตใจและสังคมของนักเรียน
4. การที่เด็กนักเรียนมีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์จะมีผลต่อความสุขในครอบครัวซึ่งจะมีผลต่อไปถึงความสุขความเจริญของชุมชนด้วย

มูลนิธิช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนในพระบรมราชินูปถัมภ์ (มูลนิธิช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนในพระบรมราชินูปถัมภ์ 2526 : 6) กล่าวถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียนไว้ดังนี้

1. จะเป็นการช่วยนักเรียนในด้านการประหยัด เพราะโรงเรียนประกอบการโดยไม่หวังผลกำไร

2. เป็นการช่วยนักเรียนให้ได้รับอาหารที่ถูกสัดส่วนและพอเพียงอย่างน้อยหนึ่งมื้อ ทำให้นักเรียนเรียนหนังสือโดยไม่กระวนกระวาย มีสุขภาพดีขึ้นและมีผลต่อการเรียนที่ดีขึ้นด้วย

3. นักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้อาชีวโภชนาการจากของจริงและการปฏิบัติด้วยตนเอง นักเรียนจะมีโอกาสฝึกหัดตระเตรียมการประกอบอาหารสำหรับคนหมู่มาก รู้จักการกำหนดรายการอาหาร การจ่ายอาหาร การบริการ การล้างถ้วยล้างชาม การทำบัญชีรับ-จ่าย ทั้งนี้โดยครูเป็นผู้แนะนำอย่างถูกต้อง

4. การจัดเลี้ยงอาหารกลางวัน จะเป็นโอกาสอันดีที่จะดำเนินการสอนวิชาอนามัยให้ได้ผลดีในทางปฏิบัติ เช่น การรักษาความสะอาด การล้างภาชนะ การกำจัดเศษอาหารและสิ่งปฏิกูล ทั้งยังเป็นโอกาสฝึกหัดให้นักเรียนมีสุขนิสัย เช่น ล้างมือก่อนรับประทานอาหาร

5. เป็นการส่งเสริมให้รักการเกษตร โรงเรียนที่จัดเลี้ยงอาหารกลางวันแก่นักเรียน ถ้าฝึกหัดให้นักเรียนทำสวนครัวหรือเลี้ยงสัตว์ กิจกรรมทั้งสองอย่างนี้จะประสานกันด้วยดีอย่างยิ่ง กล่าวคือ ประโยชน์ที่จะได้รับจากพืชผลหรือสัตว์ที่เลี้ยงก็จะนำมาใช้ประกอบอาหารกลางวันได้ ทำให้ทุนค่าใช้จ่าย นักเรียนจะได้ผลประโยชน์ตอบแทน เด็กนักเรียนก็คงจะรู้จักคุณค่าของการทำสวนครัว เลี้ยงสัตว์ ซึ่งหากนำไปปฏิบัติที่บ้าน จะทำให้เกิดผลดีในการเพิ่มผลผลิตทางอาหาร พืชพันธุ์ที่จะใช้ปลูก ครูควรชี้แนะ คัดเลือกชนิดที่เหมาะสมกับดินฟ้าอากาศ และพื้นที่ปลูกง่ายบำรุงรักษาง่าย

6. ในด้านสังคม การจัดเลี้ยงอาหารกลางวันในโรงเรียนเป็นโอกาสที่จะได้ฝึกฝนนักเรียนให้รู้จักมารยาทในการนั่งโต๊ะ รู้จักสำรวมกิริยาในเวลารับประทานอาหารร่วมกับผู้อื่น รู้จักสังสรรค์และทำตัวให้เข้ากับผู้อื่น ในโรงเรียนที่มีนักเรียนยังเล็ก ๆ อยู่ ครูควรรับประทานอาหารร่วมกับนักเรียนและทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี ทั้งในด้านมารยาทและการยอมรับอาหาร เพื่อช่วยให้เกิดประโยชน์ในด้านการศึกษาอย่างจริงจัง ทั้งนี้ ครูควรแสดงความเป็นกันเองกับนักเรียนเพื่อให้นักเรียนจะได้ผ่อนคลายอารมณ์และสบายใจ เหมือนอยู่กับบิดามารดาที่บ้าน

7. ในด้านประชาธิปไตย การจัดอาหารกลางวันในโรงเรียนเป็นโอกาสที่จะฝึกหัดให้นักเรียนคุ้นต่อหลักประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี เช่น การประสานงานในการทำงาน การรู้จักเข้าแถวรับอาหารตามลำดับก่อนหลัง เป็นต้น

อาจกล่าวโดยสรุป ได้ว่า การจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียนเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญที่ทางโรงเรียนจะต้องจัดดำเนินการเพื่อเป็นบริการให้แก่นักเรียน จุดมุ่งหมายหลัก

ของการจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียน คือ การเสริมสร้างสุขภาพอนามัย ตลอดจนการปลูกฝังสุขนิสัย และเสริมสร้างประสบการณ์เกี่ยวกับโภชนาการให้กับนักเรียนและผู้เกี่ยวข้อง โดยหวังว่าถ้านักเรียนมีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์จะเป็นผลดีต่อการเรียนการสอนและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้กับสังคมด้วย การจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียนมีหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกัน ทั้งนี้ โรงเรียนอาจเลือกจัดรูปแบบใดก็ได้ตามความเหมาะสม ความพร้อมในด้านทรัพยากรและบุคลากร และสภาพของแต่ละโรงเรียนหรืออาจจะจัดหลายรูปแบบพร้อม ๆ กันได้ บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียน คือ การจัดเตรียมจัดหาวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนบุคลากรที่จำเป็นรวมทั้งการกำหนดนโยบายและควบคุมในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องคุณภาพ ความสะอาด ราคา และการจัดดำเนินการต่าง ๆ ด้วย การจัดบริการอาหารกลางวันในโรงเรียน เป็นกิจการเพื่อการบริหาร การบริหารควรเป็นไปในรูปของคณะบุคคล ทั้งนี้ เพราะต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรในหน่วยงานต่าง ๆ การจัดบริการอาหารกลางวันจะประสบผลสำเร็จมากน้อยแค่ไหน ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมองเห็นความสำคัญและสนับสนุนในการจัดดำเนินการโดยทุกวิถีทาง

7.3 บริการด้านนันทนาการ

7.3.1 ความหมายของการนันทนาการ

การนันทนาการ หมายถึง การพักผ่อนหย่อนใจด้วยการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ตามความสนใจและด้วยใจสมัคร นันทนาการเป็นการทำให้คนเราแสดงความรู้สึกเปลี่ยนแปลง มีผลโดยตรงต่อสุขภาพจิต และอาจเป็นผลโดยทางอ้อมต่อสุขภาพทางร่างกายด้วย

7.3.2 ประโยชน์ของนันทนาการ

การนันทนาการ นับว่าเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ อาจกล่าวโดยสรุปว่าประโยชน์ของนันทนาการมีดังนี้ (ประดิษฐ์ ชวบเจริญ และคณะ 2519 : 137)

1. ช่วยให้คนที่ทำงานหนักได้มีโอกาสผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าทางร่างกายและความตึงเครียดทางอารมณ์

2. เป็นทางระบายออกของอารมณ์ที่ตีทางหนึ่ง ซึ่งตนเองเกิดความพอใจและสังคมก็ยอมรับ

3. ช่วยให้เรารู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม ตามทางที่ถูกที่ควร

4. ช่วยส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และสุนทรียภาพ รวมทั้งช่วยเพิ่มพูนความรู้หรือประสบการณ์และความบันเทิงเริงรมย์ให้แก่บุคคล

5. ช่วยป้องกันอาชญากรรมและความประพฤติเกเรของเด็กและเยาวชน

6. ช่วยทำให้บุคคลมีสุขภาพจิตดีขึ้น และถ้ากิจกรรมนันทนาการนั้น ๆ เป็นการออกกำลังกาย ก็ย่อมจะช่วยส่งเสริมสมรรถภาพทางกายและสุขภาพทางกายของคนเราให้ดีขึ้นด้วย

7.3.3 ความจำเป็นของการจัดนันทนาการ

นันทนาการช่วยให้มนุษย์มีความสุขและความพอใจในปัจจุบันความจำเป็นและความสำคัญของการจัดนันทนาการมีมากขึ้น ทั้งนี้ เป็นเพราะความเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อดำรงชีวิตอย่างมีความสุขของมนุษย์ ดังนี้

1. ความเปลี่ยนแปลงฐานะของครอบครัว เนื่องจากค่าครองชีพสูงขึ้น พ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เด็ก ๆ ขาดความอบอุ่น เด็กมีอิสระมากเกินไป

2. ความหนาแน่นของประชากร โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ ๆ หรือ เมืองหลวง มีประชากรหนาแน่น สภาพการดำรงชีวิตประจำวันดำเนินไปอย่างรีบเร่ง สับสน วุ่นวาย สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ประชาชนจึงต้องการกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ

3. ปัญหาคนว่างงานเพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา

4. สิ่งยั่วยุเกิดขึ้นมากมาย เช่น ดิสโกเทค ลานสะเกต คอฟฟีชอป และสถานเริงรมย์ต่าง ๆ ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นการยั่วยุอารมณ์เด็กให้ใช้เวลาว่างไปในทางที่ไม่สมควร โรงเรียนจึงควรจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อชดเชยสิ่งยั่วยุต่าง ๆ เหล่านี้

7.3.4 ขอบข่ายของการจัดนันทนาการ

การจัดนันทนาการสามารถจัดได้หลาย ๆ อย่าง แต่ก็ควรเลือกให้เหมาะสมกับอัตราภาพของแต่ละบุคคล ขอบข่ายของการจัดนันทนาการอาจมีดังนี้

1. กิจกรรมนันทนาการด้านกีฬา
2. กิจกรรมนันทนาการด้านศิลปดนตรี
3. กิจกรรมนันทนาการด้านทัศนศึกษา
4. กิจกรรมนันทนาการด้านค่ายพักแรม
5. กิจกรรมด้านงานอดิเรก
6. กิจกรรมทางสังคม
7. กิจกรรมพิเศษ

7.3.5 หลักการจัดบริการด้านนันทนาการ

ในการจัดบริการด้านนันทนาการนั้น ผู้บริหารหรือผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบควรจะได้เลือกจัดกิจกรรมด้านนันทนาการให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพต่าง ๆ โดยต้องพิจารณาถึงสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

1. กิจกรรมนั้นกระทำได้ในเวลาว่างหรือไม่
2. ให้ประโยชน์หรือให้โทษต่อร่างกายและจิตใจอย่างไร
3. การประกอบกิจกรรมนั้นต้องกระทำด้วยใจสมัคร

สำหรับหลักในการพิจารณาจัดบริการด้านนันทนาการนั้น มีดังนี้

1. เพศและวัย กิจกรรมนันทนาการส่วนมาก จะไม่จำกัดเรื่องเพศและวัย แต่ก็มีบางกิจกรรมที่เหมาะสมกับเพศหนึ่งเพศใดมากกว่า เช่น เพศหญิงควรเป็นงานเย็บปักถักร้อย เป็นต้น

2. สภาพของร่างกาย
3. ความสามารถและความถนัด
4. เครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

7.3.6 ประเภทของกิจกรรมนันทนาการ

โรงเรียนสามารถที่จะจัดกิจกรรมนันทนาการได้หลาย ๆ อย่าง เพื่อสนองตอบความต้องการของนักเรียน ให้เหมาะสมกับอัตภาพของแต่ละบุคคล และเพื่อไม่ให้นักเรียนเกิดความเบื่อด้วย กิจกรรมนันทนาการที่โรงเรียนควรจัดมีดังนี้

1. การฝีมือหรือหัตถกรรม เช่น การวาดภาพ แกะสลัก จักสาน เย็บปัก ถักร้อย ประดิษฐ์ดอกไม้
2. นาฏกรรม เช่น การลีลาศ รำวง ฟ้อนรำพื้นเมืองและกิจกรรมเข้าจังหวะต่าง ๆ เป็นต้น
3. ดนตรี อาจได้แก่ การเล่นดนตรีไทยหรือสากล การฟังและขับร้องเพลง
4. การเล่นเกมและกีฬาต่าง ๆ
5. งานอดิเรก เช่น การสะสมแสตมป์ รูปภาพ ของเก่า การเลี้ยงปลา ภาพ ฯลฯ
6. ทัศนศึกษา เช่น การศึกษาภูมิประเทศ ชมภาพยนตร์ และโทรทัศน์
7. กิจกรรมทางภาษา เช่น การอ่านหนังสือ หรือวารสารประเภทต่าง ๆ
8. กิจกรรมทางสังคม เพื่อประโยชน์ในทางสังคมจัดขึ้นเป็นครั้งคราวตามโอกาสต่าง ๆ เช่น การพบปะสังสรรค์ งานวันเกิดโรงเรียน เป็นต้น
9. กิจกรรมพิเศษ เช่น งานเทศกาลประจำปี และงานมหกรรมต่าง ๆ

7.3.7 ปัญหาในการจัดบริการนันทนาการในโรงเรียน

การจัดบริการด้านนันทนาการในโรงเรียนนั้น เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารโรงเรียนที่จะต้องจัดดำเนินการ ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากบุคลากรทุก ๆ ฝ่ายของโรงเรียน อย่างไรก็ตาม ในการจัดบริการด้านนันทนาการในโรงเรียนยังมีปัญหาและอุปสรรคอยู่บ้าง ซึ่งผู้บริหารจะต้องหาทางแก้ไขและดำเนินการต่อไป ปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการด้านนันทนาการในโรงเรียนที่สำคัญ ๆ มีดังนี้

1. ผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้องขาดความรู้ความเข้าใจ ไม่เห็นความสำคัญความจำเป็นของการจัดบริการด้านนันทนาการ และไม่ทราบว่าจะจัดดำเนินการอย่างไร
2. ขาดผู้รับผิดชอบ กิจกรรมด้านนันทนาการ จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน
3. ขาดความร่วมมือจากบุคลากรฝ่ายต่าง ๆ ของโรงเรียน
4. กิจกรรมนันทนาการมีไม่กว้างขวางเพียงพอกับความต้องการของนักเรียน
5. ขาดงบประมาณในการดำเนินงาน

7.4 บริการรับ-ส่งนักเรียน

การจัดบริการรับส่งนักเรียน มีแนวโน้มที่จะมีความจำเป็นและความสำคัญมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนในส่วนกลางที่ขยายออกไปสู่ชานเมือง การคมนาคมไม่สะดวก มีความจำเป็นที่จะต้องมีการรับส่งนักเรียนเป็นพิเศษ หรือแม้แต่โรงเรียนในส่วนภูมิภาคที่สถานศึกษาอยู่ห่างไกลจากชุมชน การจัดบริการรับส่งนักเรียนก็มีความจำเป็น ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ก็ตระหนักในการจัดบริการด้านนี้ แต่ส่วนใหญ่จะพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก โดยให้เหตุผลว่าโรงเรียนไม่มีรถยนต์เอง แต่อย่างไรก็ตามก็ได้มีความพยายามที่จะจัดบริการด้านนี้ซึ่งอาจจัดได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

1. โรงเรียนที่มีรถยนต์เป็นของตนเองสามารถที่จะจัดบริการรับส่งนักเรียนได้บ้าง
2. โรงเรียนจัดดำเนินการด้วยการจ้างหน่วยงานอื่น หรือเอกชนรับส่งนักเรียน
3. ให้เอกชนหรือหน่วยงานดำเนินการเองทั้งหมด แต่โรงเรียนคอยควบคุมดูแลเอง

และกำหนดมาตรการต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านความปลอดภัย

7.4.1 ประโยชน์ของบริการรับส่งนักเรียน

ถ้าหากโรงเรียนสามารถจัดบริการรับส่งนักเรียนได้จะก่อให้เกิดประโยชน์ในหลาย ๆ ด้านดังนี้

1. นักเรียนได้รับความสะดวก ปลอดภัย และมาตรงเวลา
2. สามารถควบคุมความประพฤติของนักเรียนได้
3. สามารถใช้รถเพื่อกิจการอื่น ๆ ได้
4. ช่วยฝึกให้นักเรียนมีความตรงต่อเวลา
5. ช่วยแก้ปัญหาที่จอดรถในโรงเรียน

ปัญหาสำคัญในการจัดบริการรับส่งนักเรียน คือ โรงเรียนไม่มีรถเพียงพอแก่ความต้องการของนักเรียน ซึ่งการหารรถมาใช้สำหรับบริการรับส่งนักเรียนนี้ถ้าจะเป็นนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพราะถ้าโรงเรียนมีขีดความสามารถจัดบริการได้ในบางระดับแล้ว จะเป็นการช่วยลดอุบัติเหตุในการเดินทางให้กับนักเรียนได้มาก แต่ในสภาพปัจจุบัน การจัดบริการรับส่งนักเรียนสำหรับโรงเรียนที่มีปัญหาเกี่ยวกับการเดินทางของนักเรียนนั้น จำเป็นต้องอาศัยรถของเอกชนเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตาม การจัดบริการ

รับส่งนักเรียนไม่ว่าจะจัดดำเนินการในรูปแบบใด ผู้บริหารโรงเรียนควรมีบทบาทดำเนินการในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ในกรณีที่โรงเรียนจัดบริการรับส่งนักเรียนซึ่งอาจจะมีรถเป็นสมบัติของโรงเรียนหรือจัดหาโดยการเช่าจากองค์กรหรือเอกชน ผู้บริหารจะต้องมอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบในการจัดดำเนินการ จัดให้มีครูหรือเจ้าหน้าที่อยู่ในรถตลอดเวลา เพื่อคอยดูแลความเรียบร้อย ความประพฤติของนักเรียน และคอยตักเตือนนักเรียนให้ปฏิบัติตามให้รอดพ้นจากอันตรายต่าง ๆ เช่น ห้ามยื่นอวัยวะออกนอกรถ ห้ามยืนบนไครถ ขึ้นลงรถในขณะที่รถจอดสนิท เป็นต้น

2. ในกรณีที่โรงเรียนไม่สามารถไม่จัดดำเนินการเองได้และนักเรียนมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับบริการรับส่งนักเรียนเป็นพิเศษ โรงเรียนอาจจัดดำเนินการได้ดังนี้

2.1 ขอความร่วมมือจากหน่วยงานองค์กร หรือเอกชนที่ดำเนินกิจการรับส่งผู้โดยสารตามปกติอยู่แล้วให้จัดบริการเป็นพิเศษให้กับนักเรียนหรือโรงเรียน เช่น องค์กรขนส่งมวลชนจัดมาประจำทางสำหรับนักเรียน ในตอนเช้าและเย็น ขอความร่วมมือให้รถประจำทางไปรับส่งนักเรียน ณ ที่ตั้งของโรงเรียน เป็นต้น

2.2 ให้เอกชนหรือองค์กรต่าง ๆ จัดบริการรับส่งนักเรียนโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นวิธีปฏิบัติกันอยู่ในโรงเรียนต่าง ๆ ซึ่งบางกรณีนักเรียนจะร่วมมือกันจัดรถรับส่งกันเอง อย่างไรก็ตามผู้บริหารโรงเรียนควรได้สอดส่องดูแลความเรียบร้อย ความปลอดภัย ซึ่งอาจจะจัดการประชุมชี้แจง ขอความร่วมมือ ตลอดจนจนการกำหนดแนวปฏิบัติในด้านต่าง ๆ โดยเน้นถึงความสะอาดปลอดภัยของนักเรียนเป็นสำคัญ

ปัจจัยสำคัญของการจัดบริการรับส่งนักเรียน คือ พาหนะ ถึงแม้ว่าผู้บริหารโรงเรียนจะเห็นความจำเป็นและความสำคัญ แต่ก็ไม่สามารถจัดดำเนินการได้ แนวโน้มความต้องการและความจำเป็นในด้านนี้จะมีมากขึ้นอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการขยายตัวสู่ชานเมืองของสถานศึกษาต่าง ๆ การแก้ปัญหาด้านนี้น่าจะเป็นความรับผิดชอบของหน่วยงานระดับสูง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ หรือกระทรวงคมนาคม ซึ่งอาจจะออกมาในลักษณะของการจัดสรรงบประมาณในการจัดหาพาหนะที่จะใช้ในระบบการขนส่งนักเรียน หรือตลอดจนกระทั่งการออกพระราชบัญญัติ หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรับส่งนักเรียนและความปลอดภัยจากการขนส่งและการจราจรในอันที่จะลดและป้องกันอุบัติเหตุต่าง ๆ ด้วย

7.4.2 บทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนในการจัดบริการรับส่งนักเรียน

การจัดบริการรับส่งนักเรียนนั้นเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรดำเนินการในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ติดต่อประสานงานขอความร่วมมือและผลักดันให้บุคคลต่าง ๆ เห็นความจำเป็นและความสำคัญของการจัดบริการรับส่งนักเรียน เพื่อให้เกิดคณะทำงานในรูปแบบของคณะกรรมการดำเนินงานในระดับจังหวัด อำเภอ และท้องถิ่น
2. ดำเนินการประชุมคณะกรรมการทุกระดับให้เข้าใจตรงกันในเรื่องนโยบาย ความมุ่งหมาย และวิธีดำเนินการ
3. กำหนดผู้รับผิดชอบในระดับโรงเรียน
4. จัดประชุมผู้ปกครองคณะนักเรียนเจ้าของรถเพื่อทำความเข้าใจในเรื่องของนโยบาย

7.5 บริการรักษาความปลอดภัยในโรงเรียน

ดังได้กล่าวแล้วว่า โอกาสที่นักเรียนจะได้รับอุบัติเหตุในโรงเรียนนั้นมีมาก ทั้งนี้เป็นเพราะนักเรียนต้องอยู่ในโรงเรียน วันหนึ่ง ๆ เป็นระยะเวลาานาน ประกอบกับลักษณะเฉพาะของนักเรียนที่มีความซุกซน อยากรู้อยากเห็น และยิ่งสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ไม่อยู่ในสภาพที่เรียบร้อยปลอดภัยด้วยแล้ว ก็ยิ่งจะก่อให้เกิดอุบัติเหตุต่าง ๆ ได้ง่าย ตามสถิติปรากฏว่า อุบัติภัยในโรงเรียนมีจำนวนสูง แต่ส่วนใหญ่ไม่ค่อยเป็นข่าวครึกโครม ประชาชนทั่วไปจึงไม่ค่อยรู้ นอกจากอุบัติเหตุร้ายแรงจริง เช่น นักเรียนตกจากอาคารเรียน พ้นรถนักเรียนผุจนเด็กรอดตกลงไปจนถึงแก่ชีวิต รถรับส่งนักเรียนชนกัน เป็นต้น โดยปกติทั่วไปในเรื่องเกี่ยวกับอุบัติเหตุในโรงเรียนนี้ โรงเรียนจัดดำเนินการในสองลักษณะ คือ การแก้ไข ได้แก่ การจัดบริการด้านรักษาพยาบาล และการป้องกัน คือ การจัดบริการรักษาความปลอดภัยในโรงเรียน ซึ่งทั้งสองลักษณะมีความจำเป็นและความสำคัญต่อโรงเรียนทั้งสิ้น

7.5.1 ความมุ่งหมายของการจัดบริการรักษาความปลอดภัยในโรงเรียน

โรงเรียนจะต้องถือว่า การจัดบริการรักษาความปลอดภัยในโรงเรียนเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง การที่จะจัดบริการรักษาความปลอดภัยให้กับนักเรียนนั้นจะต้องยึดหลักการ การดำเนินการเกี่ยวกับสวัสดิรักษาในโรงเรียนเป็นสำคัญ ซึ่งการสวัสดิรักษาในโรงเรียนมีความมุ่งหมายต่อไปนี้ (เชาวน์ มณีวงศ์ 2527 : 77)

1. เพื่อเป็นการสร้างสวัสดิวินัยให้มีความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ทักษะคิด เรื่องความปลอดภัยตั้งแต่เด็ก เพื่อจะได้เป็นสมบัติติดตัวต่อไปในอนาคต เกิดความรักและตระหนักในคุณค่าของชีวิตและทรัพย์สินทั้งของตนเอง ผู้อื่น และส่วนรวม

2. เพื่อสร้างความมั่นคงทางจิตใจของผู้ปกครอง บิดามารดาของนักเรียน เพราะโรงเรียนมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ขณะที่เด็กมาอยู่ในโรงเรียน จึงต้องแสดงให้ประจักษ์ในเรื่องบริการรักษาความปลอดภัยในโรงเรียนทั้งขณะที่นักเรียนอยู่ในโรงเรียนและขณะเดินทางไปกลับระหว่างบ้านกับโรงเรียน

3. เพื่อช่วยสร้างสรรคิให้นักเรียนแต่ละคนเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ มีความเคารพนับถือในสิทธิและความเป็นเจ้าของของบุคคลอื่น เชื้อฟังคำกล่าวตักเตือน เคารพในกฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวกับความปลอดภัยทั้งปวง

4. เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับบ้านและโรงเรียนกับชุมชน สร้างความร่วมมือกันในด้านที่จะขจัดภัยและปัญหาความปลอดภัยต่าง ๆ โดยนักเรียนอาจจะเป็นสื่อกลางในการทำวิทยากร ความเข้าใจและความร่วมมืออันดีไปสู่บ้าน โรงเรียน และชุมชนด้วย

5. เพื่อช่วยทางราชการและประเทศชาติในการรักษาทรัพย์สินสมบัติ ชีวิตและทรัพย์สินทั้งปวงมิให้สูญหายไปโดยเปล่าประโยชน์ ด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ หรือการประมาทเลินเล่อความสะเพร่า ปีหนึ่ง ๆ ประเทศชาติและเอกชนต้องสูญเสียและประสบกับความหายนะจากข้อบกพร่องในเรื่องสวัสดิรักษาไปเสียปีละนับล้าน ๆ บาท

7.5.2 วิธีการจัดบริการรักษาความปลอดภัยในโรงเรียน

ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องมีมาตรการต่าง ๆ เพื่อให้ความปลอดภัยแก่นักเรียนในการจัดให้ความปลอดภัยแก่นักเรียนนั้นได้มีผู้เสนอแนะวิธีการจัดไว้ต่าง ๆ กัน (จรินทร์ ธานีรัตน์ 2511 : 32-38; พันธ์ หันนาคินทร์ 2513 : 227-230 และประดิษฐ์ ฮวบเจริญ และคณะ 2517 : 103) ซึ่งพอสรุปวิธีการจัดบริการรักษาความปลอดภัยในโรงเรียนนจากแนวคิดต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัย เพื่อให้นักเรียนมีสวัสดินิสัยและสวัสดิปฏิบัติที่ดีในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เนื้อหาของการให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยในโรงเรียนนั้น ควรประกอบด้วย การรักษาความปลอดภัยในการเดินทางไปและกลับระหว่างบ้านกับโรงเรียน การเรียนรู้เรื่องกฎจราจรและปฏิบัติตามความปลอดภัยในบ้านและอาคาร การเล่นที่ปลอดภัย การระวังป้องกันอัคคีภัย ความรู้เรื่องไฟฟ้า และความปลอดภัยเกี่ยวกับกระแสไฟฟ้า แก๊สหุงต้ม ฯลฯ เรื่องเหล่านี้ควรจะเกี่ยวข้องชองกับกิจวัตรประจำวันของนักเรียน เน้นในการปฏิบัติจริงอย่างถูกต้อง ถูกหลัก ถูกวิธีการ

2. การจัดสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนให้มั่นคงปลอดภัยอุบัติเหตุภายในโรงเรียนอาจเกิดจากตัวนักเรียนเป็นต้นเหตุ เช่น การพลัดตกหกล้ม การถูกของมีคม อุบัติเหตุจากการเรียนการสอน อุบัติเหตุจากความบกพร่องของอาคารสถานที่ และบริเวณโรงเรียน ดังนั้นโรงเรียนจะต้องคอยสังเกตและกำจัดสิ่งทีอาจเป็นอันตรายแก่นักเรียนในการวางแผนตัวอาคารสถานที่หาของโรงเรียน ผู้บริการโรงเรียนจะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยต่าง ๆ ด้วย การใช้ห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ และโรงฝึกงานจะต้องอยู่ในความดูแลและควบคุมอย่างใกล้ชิด

3. การจัดบริการความปลอดภัยแก่นักเรียน การจัดบริการความปลอดภัยในโรงเรียนอาจทำได้หลายวิธี เช่น ตั้งหน่วยควบคุมความปลอดภัยในรูปแบบลูกเสือจราจร ลูกเสือดับเพลิง ตั้งคณะกรรมการป้องกันอุบัติเหตุภายในโรงเรียน จัดให้มีการปฐมพยาบาล การรายงานอุบัติเหตุในโรงเรียน การเสนอสถิติต่าง ๆ

4. การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนเรื่องความปลอดภัย

เมื่อนักเรียนได้รับความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เกี่ยวกับการป้องกันอุบัติเหตุต่าง ๆ ในโรงเรียน นักเรียนย่อมจะนำความรู้และประสบการณ์นั้น ๆ ไปเผยแพร่สู่ชุมชน

นอกจากนี้ โรงเรียนอาจจัดกิจกรรมพิเศษเป็นครั้งคราว เช่น ขอความร่วมมือจากตำรวจจราจรมาชี้แจงแนะนำเกี่ยวกับกฎจราจร การขับชี่ยานพาหนะ การข้ามถนนหนทางเชิญและขอความร่วมมือไปยังตำรวจดับเพลิง หน่วยบรรเทาสาธารณภัย มาชี้แจงแนะนำเกี่ยวกับการป้องกันอัคคีภัย ภัยทางธรรมชาติ การดับเพลิงในลักษณะต่าง ๆ ติดต่อขอข้อมูลข่าวสารความร่วมมือจากคณะกรรมการป้องกันอุบัติเหตุแห่งชาติ เชิญนายแพทย์หรือเจ้าหน้าที่อนามัยมาแนะนำให้ความรู้เรื่องการป้องกันอุบัติเหตุ การปฐมพยาบาล การป้องกันโรคระบาด

การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกำกับการป้องกันอุบัติเหตุในโรงเรียนน่าจะเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้ปกครองบิดามารดาได้ร่วมกิจกรรมด้วยก็จะเกิดประโยชน์อย่างมากทั้งนักเรียนและผู้ปกครอง

7.5.3 บทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนในการจัดบริการรักษาความปลอดภัยในโรงเรียน

การจัดบริการรักษาความปลอดภัยในโรงเรียนเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบโดยตรงของผู้บริหารโรงเรียน อาจกล่าวได้ว่าทุกคนที่อยู่ในโรงเรียนจะต้องอยู่ในความคุ้มครองของผู้บริหาร ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรมีหน้าที่และบทบาทในการจัดบริการรักษาความปลอดภัยในโรงเรียน ดังนี้

1. จัดตั้งคณะกรรมการรักษาความปลอดภัยของโรงเรียน มีหน้าที่ในการจัดเวรยามดูแลภายในบริเวณโรงเรียน เพื่อพิทักษ์ความปลอดภัยและป้องกันอุบัติเหตุที่อาจเกิดขึ้น
2. กำหนดนโยบาย ระเบียบปฏิบัติ แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันอุบัติเหตุ และรักษาความปลอดภัยในโรงเรียน
3. ให้ความสนับสนุนในด้านบุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ และงบประมาณ
4. ติดต่อประสานงานขอความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุน จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
5. สร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและผู้ปกครอง เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริการรักษาความปลอดภัยและป้องกันอุบัติเหตุต่าง ๆ

7.6 บริการด้านการสื่อสาร

นักเรียนและบุคลากรต่าง ๆ ในโรงเรียนอาจมีความจำเป็นที่จะต้องติดต่อสื่อสารกับบุคคล หน่วยงานสถาบันต่าง ๆ ภายนอกโรงเรียน การจัดบริการด้านการสื่อสารจะช่วยอำนวยความสะดวกให้กับนักเรียนและบุคลากรต่าง ๆ ในโรงเรียนในด้านเกี่ยวกับจดหมาย โทรเลข พัสดุ ธนาณัติ โทรศัพท์ เป็นต้น ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรจะต้องให้ความสนใจพอสมควร โรงเรียนอาจจัดบริการได้ดังนี้

1. ติดตั้งตู้ไปรษณีย์หน้าโรงเรียน
2. ขอความร่วมมือจากการสื่อสารแห่งประเทศไทย จัดการไปรษณีย์เคลื่อนที่มาที่โรงเรียน อาจเป็นบางวันหรือบางเวลา

3. จัดอาจารย์หรือเจ้าหน้าที่ไปปรับจดหมาย พักดูจากที่ทำการไปรษณีย์เอง โดยกำหนดเวลาจ่าย จดหมาย พักดูหรือรอนาฬิกาให้กับนักเรียนเป็นเวลา อาจจัดทำตู้จ่ายจดหมายให้นักเรียนเป็นชั้นเป็นห้องเพื่อให้นักเรียนมารับเอง

การจัดบริการด้านการสื่อสารนี้ ผู้บริหารโรงเรียนควรมอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบโดยตรง อาจเป็นผู้ช่วยฝ่ายธุรการหรือเจ้าหน้าที่งานสารบรรณที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับงานสารบรรณของโรงเรียนอยู่แล้ว ผู้บริหารควรกำหนดเป็นแนวปฏิบัติและชี้แจงให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทราบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการจ่ายจดหมายและไปรษณีย์ภัณฑ์ต่าง ๆ ให้กับนักเรียนนั้น โรงเรียนควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงเพื่อรับจากไปรษณีย์และแจกจ่ายให้กับนักเรียน ถึงแม้ว่า จะเป็นการเพิ่มภาระให้กับโรงเรียนแต่ก็ก่อให้เกิดประโยชน์ในหลาย ๆ ด้านดังนี้

1. ควบคุมและติดตามผลการติดต่อของนักเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนหญิง
2. ทราบฐานะการเงินของนักเรียนซึ่งอาจเป็นประโยชน์สำหรับการแนะแนวหรือการพิจารณาเกี่ยวกับทุนการศึกษา
3. ให้ความสะดวกแก่นักเรียนโดยไม่ต้องไปไปรษณีย์เอง
4. เรียนรู้ในการปฏิบัติงานเมื่อได้รับบริการจากผู้อื่น

7.7 การจัดบริการศิษย์เก่า

นักเรียนที่สำเร็จจากโรงเรียนไปแล้วบางส่วนจะไปประกอบอาชีพ บางส่วนจะศึกษาต่อในชั้นสูงต่อไป ศิษย์เก่าของโรงเรียนส่วนมากมีความผูกพันกับโรงเรียนเดิมของตนเป็นทุนอยู่แล้ว และเมื่อมีโอกาสมักจะกลับไปเยี่ยมอยู่เป็นประจำ ศิษย์เก่าของโรงเรียนนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างสนับสนุนความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียนเป็นอย่างมาก ดังนั้น โรงเรียนส่วนใหญ่จึงมองเห็นความสำคัญของศิษย์เก่า สมาคมศิษย์เก่าและศิษย์เก่าอาจช่วยเหลือโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. สร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม
2. ให้การสนับสนุนช่วยเหลือในด้านการจัดหาทุนการศึกษาให้กับนักเรียนปัจจุบัน
3. สนับสนุนช่วยเหลือในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น งานวันเกิดโรงเรียน งานเทศกาลต่าง ๆ เป็นต้น

4. จัดสร้างอาคารเรียน หรืออาคารประกอบต่าง ๆ ให้
5. ช่วยสนับสนุนงานแนะแนว โดยเฉพาะการแนะแนวด้านเรียนต่อและอาชีพ
6. ช่วยเสนอแนะนโยบายเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียน

โรงเรียนจะได้รับประโยชน์จากศิษย์เก่าหรือสมาคมศิษย์เก่ามากน้อยแค่ไหนนั้นขึ้นอยู่กับนโยบายและการดำเนินการต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับศิษย์เก่า ผู้บริหารและครูอาจารย์จะต้องสร้างความประทับใจให้เกิดขึ้นกับนักเรียนทั้งในขณะที่ยังเป็นนักเรียนและสำเร็จออกไปแล้ว การจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ การจัดบริการและสวัสดิการต่าง ๆ ที่เหมาะสมและสอดคล้องสนองความต้องการของนักเรียน การจัดกิจกรรมที่สร้างความสนใจและการสร้างศรัทธาความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโรงเรียนให้เกิดขึ้นแก่ นักเรียน จะเป็นแรงผลักดันให้นักเรียนรักโรงเรียนและเป็นศิษย์เก่าที่มีคุณค่าของโรงเรียน

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับบริการศิษย์เก่า

ผู้บริหารโรงเรียนครูอาจารย์ และบุคลากรต่าง ๆ ในโรงเรียนมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับศิษย์เก่าในสภาพต่าง ๆ กัน การที่ศิษย์เก่าหรือสมาคมศิษย์เก่าจะให้การสนับสนุนร่วมมือกับโรงเรียนในด้านต่าง ๆ ได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับข้อมูลข่าวสารความร่วมมือจากโรงเรียนด้วย ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. ติดต่อบริการประสานงานกับสมาคมศิษย์เก่าหรือศิษย์เก่าเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวหรือความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียน อาจทำได้ในลักษณะของการออกเอกสารเผยแพร่
2. จัดทำและอำนวยความสะดวกให้ความร่วมมือในการจัดทำระเบียบศิษย์เก่าให้เป็นปัจจุบันอยู่เสมอ เช่น อาชีพ ที่อยู่ หน้าที่การงาน ความก้าวหน้าทางการเรียน เป็นต้น
3. จัดสถานที่และบริการในการจัดที่ทำงานของตัวแทนศิษย์เก่าหรือสมาคมศิษย์เก่าในกรณีที่ยังไม่มีสถานที่โดยเฉพาะของตนเอง
4. ให้ใช้สถานที่ของโรงเรียนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาคมศิษย์เก่า เช่น การประชุม การจัดงานพบปะสังสรรค์ เป็นต้น
5. กระตุ้นให้ศิษย์เก่าสนใจโรงเรียนของตน เช่น จัดงานประจำปี คัดเลือกศิษย์เก่าที่ดีเด่นในรอบปี เป็นต้น
6. ปลูกฝังให้ศิษย์เก่าได้มีความซาบซึ้งและชื่นชมในสถาบันเก่าของตน

7. ขอข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงโรงเรียนจากตัวแทนศิษย์เก่าหรือสมาคมศิษย์เก่า
8. ชักชวนให้ศิษย์เก่าได้มีส่วนสร้างความเจริญให้กับสถาบันเก่าของตน

7.8 การจัดร้านค้าของโรงเรียน

การจัดจำหน่ายอุปกรณ์การเรียนการสอนหนังสือแบบเรียน เครื่องเขียน ตลอดจนเครื่องใช้ที่จำเป็นสำหรับนักเรียนนั้น โรงเรียนน่าจะจัดเป็นบริการให้กับนักเรียน อาจจะจัดในรูปแบบของร้านค้าตามปกติหรือจัดในรูปแบบของสหกรณ์โรงเรียน ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ในหลาย ๆ ด้าน ดังนี้

1. อำนวยความสะดวกให้กับนักเรียนในการจัดหาอุปกรณ์การเรียน โดยเฉพาะโรงเรียนที่อยู่ไกลตลาด นักเรียนไม่อาจจะหาเครื่องใช้ได้ทันเมื่อเกิดการขาดมือขึ้น
2. ช่วยนักเรียนและผู้ปกครองในด้านการประหยัด เพราะตามปกติโรงเรียนจะกำหนดราคาขายต่ำกว่าราคาที่ขายในท้องตลาด
3. ช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ในด้านการซื้อขายและด้านอื่น ๆ ให้กับนักเรียน
4. ผลกำไรอันพึงมีโรงเรียนจะนำกลับมาใช้เพื่อประโยชน์ของนักเรียนเอง

ฯลฯ

อย่างไรก็ตาม การจัดร้านค้าของโรงเรียนหรือการดำเนินการในรูปแบบของสหกรณ์โรงเรียน มักจะพบกับปัญหาต่าง ๆ เช่น

1. ปัญหาด้านการควบคุมการเงินและสินค้าต่าง ๆ
2. ปัญหาเรื่องการลงทุน
3. ปัญหาเรื่องผู้ดำเนินการ สถานที่ และการดำเนินการ

ถึงแม้ว่า การดำเนินการด้านนี้จะมีปัญหาและอุปสรรคอยู่บ้าง แต่หลายโรงเรียนก็จัดดำเนินการให้บริการด้านนี้อยู่และพยายามแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ เช่น กำหนดมาตรการในการควบคุมและดำเนินการซึ่งอาจจัดในรูปแบบของคณะกรรมการดำเนินการ ใช้ใบเสร็จรับเงินและมอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบ เป็นต้น

บทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารในการจัดบริการร้านค้าของโรงเรียน

ผู้บริหารมีส่วนสำคัญในการจัดบริการด้านนี้ซึ่งผู้บริหารควรมีบทบาทและหน้าที่ดังนี้

1. กำหนดนโยบายและให้การสนับสนุน
2. จัดหาสถานที่บุคคล เครื่องใช้ที่จำเป็น
3. กำหนดผู้รับผิดชอบอาจเป็นบุคคลหรือคณะบุคคลให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและความจำเป็น
4. ประสานงานกับหน่วยงานสถาบันร้านค้าต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดดำเนินงานในด้านนี้

การจัดบริการร้านค้าของโรงเรียน นอกจากจะอำนวยความสะดวกให้กับนักเรียนแล้วยังมีส่วนช่วยเสริมสร้างประสบการณ์ด้านวิชาชีพให้กับนักเรียนอีกส่วนหนึ่งด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าจัดในรูปของสหกรณ์และให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินการจะเป็นประโยชน์ทั้งส่วนตัวของนักเรียนและส่วนรวมด้วย ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรกำหนดแนวดำเนินการให้ชัดเจนและให้การช่วยเหลือสนับสนุนในด้านต่าง ๆ เพื่อให้บริการด้านนี้เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง

7.9 บริการการเรียนรักษาดินแดนและการยกเว้นการเข้ารับราชการทหาร

การเรียนรักษาดินแดน นับว่าเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นอย่างยิ่ง การเรียนรักษาดินแดนนับว่าเป็นกิจกรรมที่จะช่วยเสริมสร้างให้นักเรียนมีระเบียบวินัย มีพละนาถัยสมบูรณ มีควมรับผิดชอบต่อประเทศชาติบ้านเมือง นอกจากนี้จากเรียนรักษาดินแดนยังเป็นการผ่อนผันการเข้ารับราชการทหารเมื่อมีอายุที่จะต้องเข้าเกณฑ์ทหารตามระเบียบของทางราชการ ซึ่งถ้าหากนักเรียนต้องไปเป็นทหารก็จะทำให้เป็นอุปสรรคต่อการเรียน

การเรียนรักษาดินแดนอยู่ในความรับผิดชอบของกรมการรักษาดินแดน ทางกรมการรักษาดินแดนจะมีข้อบังคับระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนวิชารักษาดินแดนซึ่งทางโรงเรียนจะต้องติดต่อประสานงานกับกรมการรักษาดินแดน หรือหน่วยทหารในพื้นที่ที่รับผิดชอบในการเรียนรักษาดินแดน

7.9.1 ประโยชน์ของการเรียนรักษาดินแดน

การเรียนรักษาดินแดนก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในส่วนตัวนักเรียนและส่วนรวมดังนี้

1. นักเรียนได้รับการยกเว้นการเข้ารับราชการทหารในขณะที่เป็นนักเรียน
2. เปิดโอกาสให้นักเรียนชายเรียนรู้อถึงระเบียบวินัย ชีวิตการเป็นทหาร

3. เปิดโอกาสให้นักเรียนชายฝึกการเป็นผู้นำ
4. โรงเรียนได้มีโอกาสช่วยเหลือประเทศชาติทางอ้อม

ปัจจุบันกรมรักษาดินแดนเปิดโอกาสให้นักเรียนหญิงสมัครเข้าเรียนวิชารักษาดินแดนได้ ซึ่งประโยชน์ที่จะได้รับในส่วนตัวของนักเรียน คือ มีสิทธิพิเศษบางประการ ถ้าหากมีความประสงค์ที่จะเข้ารับราชการทหาร เช่น การเข้าเรียนวิชาพยาบาล เป็นต้น

ในการจัดการเรียนรักษาดินแดนนั้น เนื่องจากในปัจจุบันนี้จำนวนผู้ที่ประสงค์จะเรียนมีจำนวนมากขึ้น ทำให้ทางกรมรักษาดินแดนมีภาระในการจัดการสอนมากยิ่งขึ้น แต่เดิมนั้นการเรียนรักษาดินแดนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนกลางมักจะใช้วันหยุดหรือตอนปิดภาคเรียน แต่ปัจจุบันจำเป็นต้องเพิ่มวันเรียนมากขึ้น ซึ่งต้องใช้วันธรรมดาระหว่างสัปดาห์ด้วย ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนรักษาดินแดนมีบ้างดังนี้

1. โรงเรียนต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตารางสอนเพื่อให้สอดคล้องกับการไปเรียนรักษาดินแดนของนักเรียน ซึ่งถ้าหากนักเรียนต้องไปเรียนรักษาดินแดนในวันธรรมดา โรงเรียนต้องจัดสอนชดเชยตอนเย็น หรือวันหยุด เช่น วันเสาร์ เป็นต้น
2. ถ้านักเรียนต้องเรียนรักษาดินแดนในวันหยุดหรือตอนปิดภาคเรียน ทำให้นักเรียนไม่มีเวลาพักผ่อน
3. การเรียนรักษาดินแดนเป็นการเพิ่มภาระให้กับนักเรียน อาจทำให้เสียผลการเรียนปกติได้

ฯลฯ

7.9.2 บทบาทและหน้าที่ของผู้บริหารในโรงเรียนในการให้บริการการเรียนรักษาดินแดน

1. กำหนดครูอาจารย์เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการในด้านนี้
2. ให้บริการความสะดวกแก่นักเรียนในเรื่องการเรียนรักษาดินแดนและการผ่อนผันการเข้ารับราชการทหาร
3. ให้ความร่วมมือในการจัดหาห้องเรียน สถานที่เพื่อการเรียนรักษาดินแดน
4. ติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อรับทราบนโยบาย แนวปฏิบัติและการจัดดำเนินการในด้านต่าง ๆ
5. ประชุมชี้แจงให้ผู้ปกครองทราบถึงผลดี นโยบาย การจัดการเรียนรักษาดินแดน เพื่อให้ผู้ปกครองจะได้มีความเข้าใจและให้การสนับสนุน

สรุป

การจัดบริการและสวัสดิการนักเรียนชนิดต่าง ๆ ตามที่กล่าวมาแล้วนั้น โรงเรียนอาจเลือกจัดให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานภาพของสถานศึกษา นักเรียน ตลอดจนสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ในฐานะผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้เกี่ยวข้องควรจะได้ศึกษาหาความรู้เพื่อให้เข้าใจและสามารถเลือกจัดบริการให้ถูกต้องเหมาะสมสอดคล้อง สนองตอบสภาพความจำเป็นและความต้องการของนักเรียนบุคลากรและผู้เกี่ยวข้องทั่วไป สิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดบริการเหล่านี้คือความจำเป็น ประโยชน์ หลักการและเหตุผลรูปแบบ การดำเนินงานตลอดจนปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ด้วย

กิจกรรมท้ายบท

ให้นักศึกษาตอบคำถามต่อไปนี้

1. ในการพิจารณาเลือกจัดบริการสงเคราะห์และสวัสดิการนักเรียนผู้บริหารโรงเรียนควรจะต้องคำนึงถึงอะไรบ้าง?

.....

.....

.....

2. สมมติว่านักศึกษามีความประสงค์ที่จะเสนอให้ทางโรงเรียนจัดบริการทุนการศึกษาให้กับนักเรียน ผู้บริหารโรงเรียนอยากทราบรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดบริการทุนการศึกษาเพื่อประกอบการตัดสินใจ นักศึกษาจะอธิบายและชี้แจงให้ผู้บริหารได้ทราบอะไรบ้าง?

.....

.....

.....

.....

แนวตอบ

1. ในการพิจารณาเลือกจัดบริการสงเคราะห์และสวัสดิการนักเรียนนั้นผู้บริหารควรคำนึงถึงสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้
 1. สถานภาพของสถานศึกษา ความพร้อมในด้านบุคลากร วัสดุ-อุปกรณ์ อาคารสถานที่
 2. สถานภาพของนักเรียน ความสนใจ ความต้องการของนักเรียน
 3. สภาพสังคมและสภาพแวดล้อมอื่น ๆ

2. รายละเอียดที่ควรจะได้ชี้แจงให้ผู้บริหารโรงเรียนเพื่อประกอบในการตัดสินใจในการจัดบริการทุนการศึกษาควรครอบคลุมด้านต่าง ๆ ดังนี้
 1. ความจำเป็น
 2. คุณค่าและประโยชน์
 3. หลักการและเหตุผล
 4. รูปแบบและการดำเนินงาน